

САША РАДОЈЧИЋ

КОМЕ ПРИПАДА ПЕСНИК?

Приликом уручивања неке књижевне награде, обичаји налажу да се онај који је почаствован тиме да је прими, захвали једном пригодном беседом, у којој ће рећи понешто о своме раду, и о везама тог рада са делом онога чије име носи награда. Али ценећи изузетност прилике, допустите ми да не говорим пригодно, ни о себи, нити о Змају, бар не директно, него да изнесем нека размишљања о једном од основних питања песништва. То питање гласи:

Почнимо од тога да песник говори. Није то ништа необично, јер човек је биће логоса. Али песнички говор се не може једноставно изједначити са облицима човековог свакодневног говора, који је средство саобраћања и саопштавања. Свакодневни говор је увек смештен у неки однос разговора, увек упућен неком другом са којим се разговара. Свакодневни говор се увек размењује између неког Ја и неког Ти, у тој размени остварује своју улогу, успешно или неуспешно, и после тога се окончава, док се не појави потреба за новим разговором.

Песнички говор, међутим, није подређен никаквим спољашњим циљевима нити сврхама, те се не окончава на исти начин. Песнички говор није средство саобраћања. Његово Ја тек треба да пронађе неко Ти којем се обраћа. И, другачије од свакодневног говора, чије Ти је увек појединачно, конкретно и историјски јединствено, Ти песничког говора је историјски вишеструко и отворено.

Када у обичном разговору нешто не разумемо, ми тражимо од саговорника да нам објасни. Песнички говор је, с друге стране, апсолутно разумљив, јер је увек дат у коначној форми неке песме, и истовремено апсолутно отворен, јер је упућен потенцијално бесконачном мноштву Ти, која ће га разумевати из сопственог

историјског видокруга. Када нешто не разумемо у песми, објашњење можемо да тражимо једино од ње саме.

Човек је, поготово данашњи, непотпуно, недовршено, нецеловито биће, које се пита о свету и о себи у свету, и које на та питања одговара на различите начине, и увек другачијим говором. Говор вере се разликује од говора науке, филозофски говор није исто што и песнички. Они се, истина, покаткад додирују, пресецају или теку напоредо, чак се и уливају једни у друге, али се никада не изједначавају.

Сваки човек је кадар да песнички говори; сваки човек је песник. У овој способности се можемо усавршавати и увежбавати, и једине границе које су нам у том погледу постављене, јесу границе језика којим говоримо и којем – тренутак је да то јасно кажем – песник једино припада. Не језику уопште него једном одређеном језику. Песник својим говором показује могућности и коначност тог језика. И оно што може да се каже, и оно пред чиме се ћути. Уосталом, понекад је песник речитији када нешто прећути.

Чињеница песниковог суштинског припадања одређеном језику повлачи, прво, непреводивост песништва на друге језике, и друго, упућеност песничког говора на заједницу која говори језиком којем припада песник. Једино у њој он може да нађе неко Ти које ће га прихватити и потврдити.

У приликама као што је ова, када се налази у самом језгру такве заједнице, у њеној Матици, у којој се води стална брига за језик коме припада, онај ко песнички говори, мора то да чини са повишеном одговорношћу. Он може да сумња у себе, у своје песме, па и у своју заједницу, али у поезију и језик мора да има пуно поуздање.

Још једном захваљујем на томе што ми је указана могућност да ово кажем.

(Беседа одржана на Свечаној седници Матице српске, 29. јуна 2021. године)